

YAŞLI BAKICILARININ SORUNLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ*

Fatma ARPACI**
Ömer Faruk CANTEKİN***

ÖZ

Yaşlı bakıcılarının sorunlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi amacıyla planlanan ve yürütülen araştırmanın örneklemini Ankara’da çalışan gönüllü 172 yaşlı bakıcısı oluşturmuştur. Çalışmaya alınan bakıcıların yarısından fazlası (%68.6) kadın, %31.4’ü erkektir. Bakıcıların %32.6’sı 34 yaşında ya da daha genç yaşta, %54.6’sı lise ve dengi okul mezunu, %10.5’i ise önlisans mezunudur. Bakıcıların % 8.1’i sözleşmeli personel, %91.9’u şirket elemanı olup, %88.6’sı halk eğitim merkezlerinden kurs ile sertifika almıştır. Araştırma kapsamına alınan kurumlarda çalışan yaşlı bakıcılarının sorunlarından çalışma ortamına ilişkin olarak “bakım verilen yaşlı sayısının fazla olması” (F=3,090, p<0.05) ifadesinde 34 yaşında ve daha genç yaşta bakıcılarla 45 yaşında ve daha büyük yaşta bakıcılar arasında ilişki olduğu, bakıcının yaşı ilerledikçe bakım verilen yaşlı sayısının sorun olarak görüldüğü belirlenmiştir. Çalışma ortamına ilişkin sorunlara eğitim durumunun etkisinin olmadığı saptanmıştır (p>0.05). Bakıcılık mesleğine ilişkin sorunlara bakım verilen yaşlı sayısının etkisi incelendiğinde; “yaşlı bakıcılarına psikolojik yaptırım olması” (F=9.629, p<0.01) ve “yaşlı bakıcısının saygıdeğer bir konumda olacak yasal haklarının verilmemesi/az olması” (F=5.970, p<0.01) ifadelerinde hem bakım verilen yaşlı sayısı 25 ve daha az olan bakıcılarla 51 ve daha çok olan bakıcılar arasında, hem de bakım verilen yaşlı sayısı 26-50 arasında bakıcılar ile 51 ve daha çok olan bakıcılar arasında ilişki olduğu bulunmuştur. Kurumlarda görev yapan yaşlı bakıcılarının çalışma koşullarının iyileştirilmesi, bakıcıların hizmet içi eğitimlerinin sürdürülmesi ve bakıcılık mesleğinin öneminin medyada ele alınarak toplumun bilinçlendirilmesi yaşlı bakıcılarının sorunlarının azaltılmasına katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kurum, kurum bakımı, yaşlı, yaşlı bakıcısı, yaşlı bakımı

OPINIONS OF THE CAREGIVERS FOR THE ELDERLY ABOUT THEIR PROBLEMS

ABSTRACT

This study investigates the opinions of the caregivers for the elderly about their problems. The sample of the study consisted of 172 caregivers for the elderly working in Ankara, voluntary to participate in the study. More than half (68.6%) of the caregivers were female. 32.6% of the caregivers were 34 years old or younger, 54.6% were high school graduates, and 10.5% were associate’s degree graduates. 8.1% of the caregivers were contracted personnel, 91.9% worked for a private company and 88.6% were certified by public education centers. Among the problems of the caregivers participating in the study, a correlation was found for the statement that “the number of the elderly provided with care is high” (F=3,090, p<0.05) between those at the age of 34 and below and those at 45 and above and it was seen that as the caregiver got older, they start to consider the number of the elderly as a problem. Education status was found to have no effect on the problems about work environment (p>0.05). The effect of the number of the elderly provided with care on the problems of the caregivers was explored. For the statements “there is psychological pressure on the caregivers for the elderly” (F=9.629, p<0.01), “The legal rights for the caregivers for the elderly to lead a decent life are either denied or restricted” (F=5.970, p<0.01), there was a relationship between the caregivers with 25 and fewer elderly people and those with 51 and more elderly people. Moreover, a relationship was found between the caregivers with 25 and 50 elderly people and those with 51 and more elderly people. As a result, it is recommended that the working conditions of the caregivers working for various organizations should be improved, that they should be provided with continuous in-service training, and that public awareness should be raised by highlighting the significance of caregiving as a profession in the media, all of which will contribute to reducing the problems the caregivers encounter during their professional practice.

Key Words: Elderly care, elderly care organizations, elderly caregiver

* Bu çalışma 10. Ulusal Yaşlılık Kongresinde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

** Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara. arpacif@gazi.edu.tr

*** Dr. Öğr. Üyesi., Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara. cantekin@gazi.edu.tr

GİRİŞ

Dünyada olduğu gibi, Türkiye’de de genel eğilim yaşlıların bakım sorumluluğunun genellikle eşine ve çocuklarına yüklenmesi şeklindedir. Geçmişte de; nüfusun daha genç olması, kırsalda yaşaması, akrabalık dayanışmasının güçlü olması, kadınların aile dışı işlerde istihdamının az olması gibi nedenlerle yaşlıların bakımı genellikle aile üyeleri tarafından gerçekleştirilmekteydi. Ancak geleneksel toplumun örgütlenme şekli; ailenin genişliği, akrabalar arası dayanışma ve mekân yakınlığı, örf ve adetlerden gücünü alan toplumsal baskı gibi koşullar yaşlı bakımıyla ilgili sorunların hem münferit kalmasını sağlamakta hem de daha geniş bir kamuoyu açısından dikkat çekici bir görünürlüğe ulaşmasını engellemekteydi. Günümüze uzanan süreçte nüfusun daha fazla kısmının kentleşmesi yaşlı oranının da kentlerde artışını beraberinde getirdi. Kentli ailenin küçük olması, karı-kocanın bir işte çalışıyor olması, kız ve erkek çocukların daha uzun eğitim süreçlerine katılması ya da çalışmak durumunda kalması; zorunlu olarak yaşlı bireylerin bakım ihtiyaçlarını karşılayacak bir işgücü istihdamının doğmasına neden olmuştur (Özkul ve Kalaycı, 2018).

Yaşlı bakıcılığı ülkemizde, bakım gereksinimi olan hasta, engelli, ailesi ile birlikte ya da yalnız yaşayan ve bakım gereksinimini karşılayamayan yaşlı bireylerin daha çok fiziksel bakım gereksinimini karşılamaya yönelik olarak uygulanan bir meslektir. Yaşlı bireye bakıcılık görevi yalnızca hastalığa ya da sakatlığa yönelik olmamalıdır. Yaşlılıkta azalan fiziksel kapasite ve yetersizlikler de bakım gereksiniminin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte yaşlı bakıcılığının yaşlıya yönelik sosyal destek ve sosyal bakım konularını da içermesi gerekmektedir. Yaşlı bakıcılığı aynı zamanda yaşlı bireyin yaşam kalitesinin yükseltilmesini hedeflemelidir (Arpacı, 2017).

Yaşlı birey, her zaman hasta birey anlamına gelmez, ancak bazı kronik sorunları olabilen ve homeostazisi kolaylıkla bozulabilen birey olabilir. Yaşlı birey uzun süreli değişikliklere kolaylıkla uyum sağlayamaz, adaptasyon kapasitesi azalmıştır, stres durumunda adaptasyon için baş etme kapasitesi gerekli düzeyde olmayabilir. Yaşlı bireyin bakımında bu özellikleri dikkate almak gerekir.

Yaşlı bakıcılığı, yaşlı bakım çalışanı tarafından kurumda ya da evde yaşayan bakım gereksinimi olan yaşlı bireyin fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden bakım gereksinimlerinin değerlendirileceği, günlük yaşam aktivitelerinin değerlendirileceği, günlük yaşam aktivitelerinin korunmasını, sürdürülmesini ve üst düzeyde kullanılmasını destekleyen ve yaşam kalitesinin yükseltilmesine katkı sağlayan bir meslektir. Yaşlı bireylerin gereksinimlerinin karşılanmasında bakım çalışanlarına büyük sorumluluklar düşmektedir. Yaşlı bakım çalışanlarının amacı yaşlı bireylerin kaliteli bir yaşama sahip olmaları için bağımsızlıklarını sürdürmelerine yardımcı olmak ve kendi kendilerine bakımlarını desteklemektir. Yaşlı bireyle çalışan bakım çalışanlarının, bireyin sorunlarını saptadıktan sonra, öncelik sırasına göre çözümlenmesi önemlidir. En az bunun kadar önemli olan bir başka konuda öncelikle bakıma gereksinimi olan yaşlı bireylerin belirlenmesidir (Arpacı, 2017).

Bakım verme; tek bir yardım çeşidi ile sınırlı olmayıp, fiziksel, maddi ve duygusal destek vermeyi, sağlık bakımını ve aldığı bazı sosyal hizmetleri koordine etmeyi, rutin sağlık bakımını (ilaç alımı, tedavisini takip etme vb.), kişisel bakımı (beslenme, tuvalete gitme, yıkanma, giyinme vb.), ulaşımını, alışverişini, küçük ev işlerini yapmayı, para yönetimini, maddi yardımı ve aynı evi paylaşmayı kapsamaktadır. Hem ülkemizde hem de gelişmiş ülkelerde, değişen toplumsal yapıya rağmen destekleyici aile ilişkileri hala varlığını sürdürmektedir. Yaşlıların bakım sorununun çözümü genellikle kadın merkezli olmakta, yaşlı bakımından birincil olarak eşler, kız çocuklar, gelinler olarak kadınlar sorumlu tutulmakta, kadının üzerinde bulunan yüklerle bir yenisi eklenmektedir. Kız evladın olmadığı ailelerde erkek evlatlar yaşlıların bakıcısı olmaktadır. Erkek evlatlar daha çok kendi eşleri diğer bir ifade ile gelinler aracılığı ile yaşlı bakımını paylaşmaktadır. Erkekler yaşlı bakımında daha az stresli olan ev dışı hizmetlerle ilgili işlere yardımcı olmaktadır (Arpacı, 2009).

Günümüzde geçici ya da sürekli bakıma gereksinim duyulan durumlarda bakım sorumluluğunun sadece aile ile çözülemeyeceği gerçeği anlaşılmış, yaşlı bakım çalışanlarına önemli sorumluluklar yüklenmiştir (Fadıloğlu, 2013:160-161).

Yaşlı bakıcılığı, yaşlı bireye yapılan bakım hizmetleri ile ilgili bir meslektir. Bakım verilen yaşlı ise, yaşlı bakım çalışanının bakımı altında bulunan sağlıklı, hasta ya da engelli evde ya da kurumda yaşamını sürdüren herhangi bir kimsedir. Yaşlı bakım çalışanı, genellikle yaşlı bakıcısı ya da yaşlı bakım teknikeridir.

Yaşlı bakım çalışanlarının en büyük iş yerleri her ne kadar huzurevleri ise de, huzurevi ve rehabilitasyon merkezleri, resmi ve özel bakımevleri, düşkünler evi, hastaneler, resmi ve özel gündüzlü bakımevleri olmak üzere her çeşit kurum ve yaşlı bireyin yaşadığı evdir. Yaşlı bakım uygulamasının önemli bir bölümü hasta ve engelli yaşlı bireylerin bakımı olmakla birlikte, sağlığı, eğitimi ve yaşlı birey ile ailesine rehberliği geliştirmek yaşlı bakımında gittikçe önemli bir rol kazanmaktadır (Fuerst et al., 1979:1-2).

Yaşlı bireye hizmet veren kurumlarda çalışan yaşlı bakım çalışanlarının pek çok sorunları bulunmaktadır. Bu sorunlar, yaşlılık konusundaki duygu, düşünce ve anlayışlardan, yaşlılık ve bakıma ilişkin bilgi eksikliklerinden, çalışma ortamı ve koşullarının zorluk ve kısıtlılıklarından, yapılan işin önemsenip benimsenmemesi gibi faktörlerden kaynaklanabilir. Sorunlara yönelik sürekli yapılması gereken görev içi eğitim programları ve verilecek danışmanlık hizmetleri ile çalışanların daha mutlu bir ortamda istekle çalışması bir ölçüde sağlanabilir (Akdemir, 2003:170-171).

Bakım elemanları dünyada genel olarak sağlık, ev idaresi, insan ilişkileri ve sosyal hizmet alanlarında temel eğitimden geçmekle birlikte, belirli aralıklarla düzenli olarak hizmet içi eğitim ve süpervizyon almaktadırlar (Berk, 2007). Ülkemizde "bakım" yeni gelişen profesyonel bir alan olmakla birlikte kurumlarda çalışan bakım elemanları gerekli eğitim ve donanımdan oldukça uzaktır. Yapılan araştırmalar bakım verenlerin bakım hizmetini sunarken karşılaştıkları temel sorunların başında stres, depresyon, anksiyete, moral bozukluğu, yorgunluk, bezginlik, tükenmişliğin geldiğini ortaya koymaktadır. Tüm bunlarla birlikte bakıma gereksinim duyan bireylerin yaşam kalitesinin ilerletilmesinde bakım verenlerin sahip oldukları profilin geliştirilmesi ve yaşadıkları sorunların azaltılmasının önemi üzerinde durulmaktadır (Danış ve Genç, 2011).

Yaşlı bakım hizmetlerine nüfusun yaşlanması ve aile yapısının değişmesine bağlı olarak giderek daha çok ihtiyaç duyulmaktadır. Söz konusu bakım ve destek hizmetlerinin yaşlı bakım kurumları ve profesyonel yaşlı bakım personeli diğer deyişle yaşlı bakıcıları aracılığıyla yürütülmesi büyük önem taşımaktadır. Araştırma, yaşlı bakıcılarının sorunlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi amacı ile planlanmıştır.

YÖNTEM

Yaşlı bakıcılarının sorunlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi amacı ile planlanan ve yürütülen araştırmanın evrenini Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı olan Ankara'da bulunan Genel Müdürlüğe Bağlı Huzurevleri ve Diğer Huzurevlerinden Yerel Yönetimlere Ait Huzurevleri, Dernek ve Vakıflara Ait Huzurevleri ve Gerçek Kişilere Ait Huzurevleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini Ankara'da bulunan Ankara Seyranbağları Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi (%27.9), Ankara Elmadağ Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi (%17.4), Ankara Ümitköy Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi (%15.7), Ankara 75.Yıl Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi (%11.0), Ankara Gıcık Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi (%10.5), Ankara Kızılcahamam Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi (%7.6), Çubuk Abidin Yılmaz Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi (%7.6) ile Yeni Ankara Sevgi Esen Huzurevi'nde (%2.3) çalışan gönüllü 172 yaşlı bakıcısı oluşturmuştur.

Araştırma kapsamına alınan yaşlı bakıcılarının sorunlarına ilişkin görüşlerini ortaya koyacak verilerin elde edilmesinde anket formu kullanılmıştır. Yaşlı bakıcılarının sorunlarına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi ile ilgili sorular konu ile ilgili kaynaklardan yararlanılarak araştırmacı tarafından hazırlanmıştır (Danış ve Genç, 2011; Özkul ve Kalaycı, 2018). Anket formu bakıcıya ilişkin bilgiler, bakıcının çalıştığı kuruma ilişkin bilgiler, bakıcının mesleğine ilişkin bilgiler ile çalışma koşullarına

ilişkin sorunlar ve bakıcılık mesleğine ilişkin sorunları içeren yaşlı bakıcılarının sorunlarına ilişkin görüşleri olmak üzere 4 bölümden meydana gelmiştir. Anket formunda kullanılan Likert tipi yaşlı bakıcılarının sorunlarına ilişkin görüşleri “her zaman”, “bazen” ve “hiçbir zaman” olarak ele alınmıştır.

Araştırmanın yürütülebilmesi için önce yaşlı bakıcılarının çalıştığı ve bağlı olduğu kurumlardan izin alınmıştır. Daha sonra 20 bakıcı üzerinde ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama sonrası anket formuna son şekli verilerek, çalışmanın verileri Mart 2016-Şubat 2017 tarihlerinde toplanmıştır. Yaşlı bakıcılarının çalışma koşullarına ilişkin sorunlar ve bakıcılık mesleğine ilişkin sorunları içeren yaşlı bakıcılarının sorunlarına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesinde cinsiyet durumunun, medeni durumun ve bakıcılık mesleği ile ilgili sağlık sorunu olma durumunun etkisi t testi; yaş durumunun, eğitim durumunun, bakım verilen yaşlı sayısının ve mesleğinde çalışma süresinin etkisi Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) ile araştırılmıştır. Değişkenler arasındaki anlamlı farklılık 0.05 ya da 0.001 düzeyinde yorumlanmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarının anlamlı çıktığı durumlarda, farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Scheffe Testi uygulanmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bakıcıya İlişkin Bilgiler

Araştırma kapsamına alınan bakıcıların yarıdan fazlası (%68.6) kadın olup, %31.4’ü erkek bakıcıdır. Bakıcıların %32.6’sı 34 yaşında ya da daha genç yaşta, %45.3’ü 35-44 yaş grubunda ve % 22.1’i 45 yaşında ya da daha büyük yaşadadır. Bakıcıların yarıdan çoğu (%77.9) evli, % 22.1’i ise evli değildir. Bakıcıların %11.6’sı ilkökul mezunu ya da daha düşük eğitilmiş olup, %23.3’ü ortaokul, %54.6’sı lise ve dengi okul mezunu, %10.5’i ise önlisans mezunudur. Bakım verilen yaşlı sayısı 25 ve daha az olanların oranı %33.7, 26-50 arasında olanların oranı %29.1 ve 51 ve daha fazla olanların oranı ise %37.2’dir. Bakıcıların % 14.5’inin aylık ortalama gelir miktarı 1980 TL ya da daha az iken, %62.2’sinin aylık ortalama gelir miktarı 2000 TL ve %23.3’ünün aylık ortalama gelir miktarı 2050 TL ya da daha fazladır (Tablo 1).

Danış ve Genç (2011) bakım elemanı olarak çalışan kişilerin çoğunlukla bayan olduğunu, evli olduklarını, eğitim durumlarının daha çok lise seviyesinde olduğunu, yaşlarının genç olduğunu belirlemiştir. Buna göre yapılan çalışma ile paralellik olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Bakıcıya ilişkin bilgiler

Cinsiyet	Sayı	%	Medeni durum	Sayı	%
Kadın	118	68.6	Evli	134	77.9
Erkek	54	31.4	Evli değil	38	22.1
Yaş	Eğitim durumu				
≤ 34	56	32.6	İlkokul ve daha az	20	11.6
35 - 44	78	45.3	Ortaokul	40	23.3
45 ≤	38	22.1	Lise ve dengi okul	94	54.6
			Önlisans	18	10.5
Bakım verilen yaşlı sayısı	Aylık ortalama gelir miktarı (TL)				
≤ 25	58	33.7	≤ 1980 TL	25	14.5
26 - 50	50	29.1	2000 TL	107	62.2
51 ≤	64	37.2	2050 ≤ TL	40	23.3
TOPLAM	172	100.0	TOPLAM	172	100.0

Bakıcının Çalıştığı Kuruma İlişkin Bilgiler

Araştırma kapsamına alınan yaşlı bakıcılarının büyük çoğunluğunun (%98.3) çalıştığı kurum kamu kurumu olup, sadece %1.7’sinin çalıştığı kurum özel sektöre aittir. Kurumun çalışma şekline bakıldığında bakıcıların % 8.1’inin sözleşmeli personel, büyük çoğunluğunun (%91.9) ise şirket elemanı olduğu görülmektedir. Benzer şekilde bakıcıların büyük çoğunluğu (%91.3) vardiya usulü çalışırken, sadece gündüz çalışanlar %6.4 oranında ve sadece gece çalışanlar ise %2.3 oranındadır.

Vardiya usulü çalışan bakıcıların vardiya değişme süresi 7 gün ve daha kısa olanların oranı %9.4, 15 gün olanların oranı %34.5, 30 gün olanların oranı %43.9 ve 60 olanların oranı %12.2'dir. Bakıcıların %36.7'sinin aynı kurumda çalışma süresi 3 yıl ya da daha kısa süre olup, %32.5'inin aynı kurumda çalışma süresi 3.1 – 7 yıl ve %30.8'inin aynı kurumda çalışma süresi 7.1 yıl ya da daha uzun süredir. Bakıcılardan mesleğinde çalışma süresi 3 yıl ya da daha kısa süre olanların oranı %26.6 olup, 3.1 – 7 yıl çalışanların oranı %32.6 ve 7.1 yıl ya da daha uzun süre çalışanların oranı %40.8'dir (Tablo 2).

Tablo 2. Bakıcının çalıştığı kuruma ilişkin bilgiler

Çalışılan kurum	Sayı	%	Kurumun çalışma şekli	Sayı	%
Kamu kurumu	169	98.3	Sözleşmeli personel	14	8.1
Özel sektör	3	1.7	Şirket elemanı	158	91.9
TOPLAM	172	100.0	TOPLAM	172	100.0
Bakıcının çalışma şekli			Aynı kurumda çalışma süresi		
Vardiya usulü	157	91.3	≤ 3	62	36.7
Sadece gündüz	11	6.4	3.1 – 7	55	32.5
Sadece gece	4	2.3	7.1 ≤	52	30.8
TOPLAM	172	100.0	TOPLAM	169	100.0
Vardiya değişme süresi			Mesleğinde çalışma süresi		
≤ 7 gün	13	9.4	≤ 3	45	26.6
15 gün	48	34.5	3.1 – 7	55	32.6
30 gün	61	43.9	7.1 ≤	69	40.8
60 gün	17	12.2			
TOPLAM	157	100.0	TOPLAM	169	100.0

Bakıcının Mesleğine İlişkin Bilgiler

Araştırma kapsamına alınan bakıcıların büyük çoğunluğu (%95.6) bakıcılık mesleği ile ilgili eğitim aldığını ifade etmiştir. Bakıcılığı mesleği ile ilgili eğitim aldığını ifade eden yaşlı bakıcılarının çoğunluğu (%88.6) halk eğitim merkezlerinden kurs ile sertifika aldığını, %7.8'i sağlık meslek lisesi ya da kız meslek lisesi gibi yaşlı bakımına yönelik lise eğitimi aldığını, % 3.6'sı ise üniversitelerin yaşlı bakımı önlisans mezunu olduğunu ifade etmiştir. Bakıcıların %26.7'si bakıcılık mesleği nedeniyle sağlık sorunu yaşadığını ifade etmiştir. Bakıcılık mesleği nedeniyle sağlık sorunu yaşadığını ifade eden bakıcıların yarısından fazlası (%63.0) bel fitiği, %28.3'ü eklem ağrısı ve %8.7'si ise psikolojik yıpranma yaşadıklarını ifade etmişlerdir (Tablo 3).

Tablo 3. Bakıcının çalıştığı kuruma ilişkin bilgiler

Bakıcılık mesleği ile ilgili eğitim alma	Sayı	%	Bakıcılık mesleği ile ilgili sağlık sorunu	Sayı	%
Evet	166	95.6	Var	46	26.7
Hayır	6	3.5	Yok	126	73.3
TOPLAM	172	100.0	TOPLAM	172	100.0
Bakıcılık mesleği ile ilgili aldığı eğitim			Bakıcılık mesleği ile ilgili sağlık sorunu		
Kurs	147	88.6	Bel fitiği	29	63.0
Lise	13	7.8	Eklem ağrısı	13	28.3
Önlisans	6	3.6	Psikolojik yıpranma	4	8.7
TOPLAM	166	100.0	TOPLAM	46	100.0
			Mesleğinden memnun olma durumu		
			Memnun değil	10	5.8
			Kısmen memnun	24	14.0
			Memnun	87	50.5
			Çok memnun	51	29.7
TOPLAM	172	100.0	TOPLAM	172	100.0

Yaşlı bakımı çalışanlarının iş deneyimi ve meslek bilgisi olarak daha çok sertifika eğitimi aldıkları ve bunun da mesleki olarak yeterli olmadığı söyleyebilir. Bu alanda üniversitelerimizin meslek yüksekokullarında yeterince program açılmadığı ve profesyonel meslek elemanı yetiştirilemediği görülmektedir. Sosyal devlet anlayışında bakım hizmetlerinin ciddiye alınması, bu hizmetlere olan ihtiyacın her geçen gün artması bakım elemanlarının gerekliliğini kaçınılmaz kılmıştır (Danış ve Genç, 2011).

Yaşlı Bakıcılarının Sorunları

Araştırma kapsamına alınan kurumlarda çalışan yaşlı bakıcılarının sorunlarından çalışma ortamına ilişkin sorunlara yaş durumunun etkisi incelendiğinde “bakım verilen yaşlı sayısının fazla olması” ($F=3,090$, $p<0.05$) ifadesinde 34 yaşında ve daha genç yaştaki bakıcılarla 45 yaşında ve daha büyük yaştaki bakıcılar arasında ilişki olduğu, bakıcının yaşı ilerledikçe bakım verilen yaşlı sayısının sorun olarak görüldüğü belirlenmiştir. Diğer ifadelerde ilişki saptanmamıştır ($p>0.05$). Bakıcılık mesleğine ilişkin sorunlar ile bakıcının yaşı arasında ilişki saptanmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 4. Çalışma ortamına ilişkin sorunlara bakım verilen yaşlı sayısının etkisi

Çalışma ortamına ilişkin sorunlar	Kareler toplamı	Kareler ortalaması	F	p	Scheffe
Bakım verilen yaşlı sayısının fazla olması	11.348	5.674	13.704	0.000**	1-3, 2-3
Bakıcı sayısının az olması	2.175	1.088	2.707	0.070	
İş yükünün çok fazla olması	4.201	2.101	2.101	0.006**	1-2
Ulaşımın zor olması/servis olmaması	15.427	7.714	10.183	0.000**	1-3, 2-3
Çalışma süresinin çok fazla olması	4.423	2.211	3.960	0.021	
Güç gerektiren faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde zorlanma	1.728	0.864	2.137	0.121	
Dinlenme aralarının yeterli olmaması	1.377	0.688	1.274	0.282	
Yaşlı bakımının bireye özgü olduğunun dikkate alınmaması	0.611	0.306	0.766	0.466	
Gerektiğinde istenilen malzemeye ulaşılamaması	1.367	0.684	1.510	0.224	
Çalışanların aylık gelirlerinin yetersiz olması	8.106	4.053	5.062	0.007**	2-3
Çalışanların aylık gelir miktarında dengesizlik olması	1.102	0.551	1.231	0.295	
Çalışanların aylık gelirinin zamanında ödenmemesi	0.591	0.296	0.794	0.454	
Yaşlı yakınlarının bakıcıya baskı uygulaması	1.183	0.592	1.824	0.165	
Yaşlının bakıcısına baskı uygulaması	1.300	0.650	2.309	0.103	
Yaşlı yakınlarının kurumun işleyişine yönelik bilgi sahibi olmaması (ziyaret saatleri vb.)	13.702	6.851	18.174	0.000**	1-3.2-3
Yaşlı yakınlarının sürekli müdahalesi	9.633	4.817	11.355	0.000**	1-3, 2-3
Yöneticilerin katı kurallarının olması	11.746	5.873	12.498	0.000**	1-3, 2-3
Yöneticilerin meslekle ilgili bilgi yetersizliği	1.186	0.593	1.283	0.280	
Yaşlı bakıcılarına yaşlı bakımı görevi dışında işlerin yaptırılması (kurumun getir-götür işleri vb.)	5.918	2.959	6.852	0.001**	1-3, 2-3
Yaşlı bakım ekibindeki iletişim kopukluğu	5.494	2.747	6.401	0.002**	1-3, 2-3
Bakım verenlerin yaşadıkları sorunların	.943	0.471	0.841	0.433	

dikkate alınmaması/önemsenmemesi					
Kurumda bakıcıya ait odanın olmaması	17.187	8.594	12.079	0.000**	1-3, 2-3

**p<0.01 Sd = 2 1: 25 ve daha az 2: 26-50 3: 51 ve daha çok

Araştırma kapsamına alınan yaşlı bakıcılarının çalışma ortamına ilişkin sorunlara eğitim durumunun etkisinin olmadığı saptanmıştır (p>0.05). Araştırma kapsamına alınan yaşlı bakıcılarının bakıcılık mesleğine ilişkin sorunlara eğitim durumunun etkisi incelendiğinde “şikâyetlerin ve taleplerin dile getirilememesi” (F=5,060, p<0.01) ifadesinde eğitim durumu ilkökul ve daha az olan bakıcılarla ortaokul mezunu bakıcılar arasında ve ilkökul ve daha az olan bakıcılarla lise ve dengi okul mezunu bakıcılar arasında ilişki olduğu bulunmuştur. Diğer ifadelerde ilişki saptanmamıştır (p>0.05).

Çalışma ortamına ilişkin sorunlara bakım verilen yaşlı sayısının etkisi incelendiğinde; “bakım verilen yaşlı sayısının fazla olması” (F=13.704, p<0.01), “ulaşımın zor olması/servis olmaması” (F=10.183, p<0.01), “yaşlı yakınlarının kurumun işleyişine yönelik bilgi sahibi olmaması (ziyaret saatleri vb.)” (F=18.174, p<0.01), “yaşlı yakınlarının sürekli müdahalesi” (F=11.355, p<0.01), “yöneticilerin katı kurallarının olması” (F=12.498, p<0.01), “yaşlı bakıcılarına yaşlı bakımı görevi dışında işlerin yaptırılması (kurumun getir-götür işleri vb.)” (F=6.852, p<0.01), “yaşlı bakım ekibindeki iletişim kopukluğu” (F=6.401, p<0.01) ve “kurumda bakıcıya ait odanın olmaması” (F=12.079, p<0.01) ifadelerinde hem bakım verilen yaşlı sayısı 25 ve daha az olan bakıcılarla 51 ve daha çok olan bakıcılar arasında, hem de bakım verilen yaşlı sayısı 26-50 arasında bakıcılar ile 51 ve daha çok olan bakıcılar arasında ilişki olduğu bulunmuştur. “İş yükünün çok fazla olması” (F=12.079, p<0.01) ifadesinde bakım verilen yaşlı sayısı 25 ve daha az olan bakıcılarla 26-50 arasında olanlarda ilişki olduğu saptanmıştır. “Çalışanların aylık gelirlerinin yetersiz olması” (F=12.079, p<0.01) ifadesinde ise bakım verilen yaşlı sayısı 26-50 arasında bakıcılar ile 51 ve daha çok olan bakıcılar arasında ilişki olduğu bulunmuştur (Tablo 4).

Bakım elemanları aynı işi yapmaktan ötürü zamanla bıkkınlık, tükenmişlik, yorgunluk, sağlık problemleri ve psikolojik sorunlar yaşamaktadırlar. Bu sorunların üstesinden gelmek için bakım kurumlarının koruyucu-önleyici tedbirler alması gerekir. Buna ek olarak belirli periyotlarla elemanların izine çıkarılması ya da dinlendirilmeleri yoluyla deşarj olmalarına imkân tanınmalıdır (Danış ve Genç, 2011).

Tablo 5. Bakıcılık mesleğine ilişkin sorunlara bakım verilen yaşlı sayısının etkisi

Bakıcılık mesleğine ilişkin sorunlar	Kareler toplamı	Kareler ortalaması	F	p	Scheffe
Yaşlı bakıcılarının psikolojik destek almaması	6.245	3.123	5.792	0.004**	1-3
Yaşlı bakıcılarına psikolojik yaptırım olması	10.655	5.327	9.629	0.000**	1-3, 2-3
Yaşlı bakıcılığının toplum tarafından saygın bir iş olarak görülmemesi	1.549	0.774	1.316	0.271	
Yaşlı bakımının görev tanımının yetersiz olması	0.479	0.240	0.388	.679	
Yaşlı bakıcılarının bakım kararlarına saygı duyulmaması	0.321	0.160	.0340	0.712	
Bakıcılar arasında eğitim farklılığı olması	0.547	0.274	0.648	0.525	
Yaşlı bakıcılarının ekipteki diğer kişilerce küçümsenmesi	0.603	0.301	0.642	0.527	
Yaşlı bakım ekibindeki diğer kişilerden memnun olunmaması	1.750	0.875	2.309	0.103	
Şikâyetlerin ve taleplerin dile getirilememesi	4.591	2.295	5.032	0.008**	1-3
Şikâyetlerin yeterince dikkate alınmaması	4.808	2.404	4.622	0.011*	1-3
Bakıcılık mesleğini yaptığı için aileden ve	2.095	1.048	2.498	0.085	

çevreden psikolojik baskı uygulanması					
Yaşlı bakıcısının saygıdeğer bir konumda olacak yasal haklarının verilmemesi/az olması	6.576	3.288	5.970	0.003**	1-3, 2-3

**p<0.01 *p<0.05 Sd = 2 1: 25 ve daha az 2: 26-50 3: 51 ve daha çok

Bakıcılık mesleğine ilişkin sorunlara bakım verilen yaşlı sayısının etkisi incelendiğinde; “yaşlı bakıcılarının psikolojik destek almaması” (F=5.792, p<0.01), “şikâyetlerin ve taleplerin dile getirilememesi” (F=5.032, p<0.01), ve “şikâyetlerin yeterince dikkate alınmaması” (F=4.622, p<0.05) ifadelerinde bakım verilen yaşlı sayısı 25 ve daha az olan bakıcılarla 51 ve daha çok olan bakıcılar arasında ilişki olduğu saptanmıştır. “Yaşlı bakıcılarına psikolojik yaptırım olması” (F=9.629, p<0.01) ve “yaşlı bakıcısının saygıdeğer bir konumda olacak yasal haklarının verilmemesi/az olması” (F=5.970, p<0.01) ifadelerinde hem bakım verilen yaşlı sayısı 25 ve daha az olan bakıcılarla 51 ve daha çok olan bakıcılar arasında, hem de bakım verilen yaşlı sayısı 26-50 arasında bakıcılar ile 51 ve daha çok olan bakıcılar arasında ilişki olduğu bulunmuştur (Tablo 5).

Tablo 6. Çalışma ortamına ilişkin sorunlara mesleğinde çalışma süresinin etkisi

Çalışma ortamına ilişkin sorunlar	Kareler toplamı	Kareler ortalaması	F	p	Scheffe
Bakım verilen yaşlı sayısının fazla olması	1.929	.965	2.038	0.134	
Bakıcı sayısının az olması	2.991	1.495	3.897	0.022*	1-3
İş yükünün çok fazla olması	0.235	0.118	0.278	0.758	
Ulaşımın zor olması/servis olmaması	10.495	5.247	6.725	0.002**	1-3
Çalışma süresinin çok fazla olması	1.181	0.590	1.012	0.366	
Güç gerektiren faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde zorlanma	2.671	1.335	3.358	.037*	1-3
Dinlenme aralarının yeterli olmaması	2.183	1.091	2.017	.136	
Yaşlı bakımının bireye özgü olduğunun dikkate alınmaması	.050	.025	.063	.939	
Gerektiğinde istenilen malzemeye ulaşamaması	0.610	0.305	0.662	0.517	
Çalışanların aylık gelirlerinin yetersiz olması	7.849	3.924	4.919	0.008**	1-2
Çalışanların aylık gelir miktarında dengesizlik olması	1.661	0.831	1.855	0.160	
Çalışanların aylık gelirinin zamanında ödenmemesi	2.654	1.327	3.673	0.027*	1-3
Yaşlı yakınlarının bakıcıya baskı uygulaması	0.390	0.195	0.592	0.554	
Yaşlının bakıcısına baskı uygulaması	0.009	0.004	0.015	0.985	
Yaşlı yakınlarının kurumun işleyişine yönelik bilgi sahibi olmaması (ziyaret saatleri vb.)	0.674	0.337	0.744	0.477	
Yaşlı yakınlarının sürekli müdahalesi	1.970	0.985	2.093	0.127	
Yöneticilerin katı kurallarının olması	0.144	0.072	0.134	0.874	
Yöneticilerin meslekle ilgili bilgi yetersizliği	0.878	0.439	0.940	0.393	
Yaşlı bakıcılarına yaşlı bakımı görevi dışında işlerin yaptırılması (kurumun getir-götür işleri vb.)	1.839	0.920	2.004	0.138	
Yaşlı bakım ekibindeki iletişim kopukluğu	0.639	0.319	0.693	0.502	
Bakım verenlerin yaşadıkları sorunların	3.388	1.694	3.101	0.048*	

dikkate alınmaması/önemsenmemesi					
Kurumda bakıcıya ait odanın olmaması	0.301	0.150	0.186	0.830	

p<0.01 p<0.05 Sd = 2
1: 3 yıl ve daha kısa süre 2: 3.1-7 yıl 3: 7.1 yıl ve daha uzun süre

Araştırma kapsamına alınan yaşlı bakıcılarının çalışma ortamına ilişkin sorunlara mesleğinde çalışma süresinin etkisi incelendiğinde; “bakıcı sayısının az olması” (F=3.897, p<0.05), “ulaşımın zor olması/servis olmaması” (F=6.725, p<0.01), “Güç gerektiren faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde zorlanma” (F=3.358, p<0.05) ve “Çalışanların aylık gelirin zamanında ödenmemesi” (F=3.673, p<0.05) ifadelerinde mesleğinde çalışma süresi 3 yıl ve daha kısa süre olan bakıcılarla 7.1 yıl ve daha uzun süre olan bakıcılar arasında ilişki olduğu bulunmuştur. “Çalışanların aylık gelirlerinin yetersiz olması” (F=4.919, p<0.01) ifadesinde ise mesleğinde çalışma süresi 3 yıl ve daha kısa süre olan bakıcılarla 3.1-7 yıl olan bakıcılar arasında ilişki olduğu bulunmuştur. “Bakım verenlerin yaşadıkları sorunların dikkate alınmaması/önemsenmemesi” (F=3.101, p<0.05) ifadesi istatistiksel olarak anlamlıdır ancak gruplar arasında ilişki saptanmamıştır (Tablo 6).

Araştırma kapsamına alınan yaşlı bakıcılarının bakıcılık mesleğine ilişkin sorunlara mesleğinde çalışma süresinin etkisi incelendiğinde; “Yaşlı bakıcılarının ekipteki diğer kişilerce küçümsenmesi” (F=5,060, p<0.05) ifadesinde mesleğinde çalışma süresi 3 yıl ve daha kısa süre olan bakıcılarla 7.1 yıl ve daha uzun süre olan bakıcılar arasında ilişki olduğu bulunmuştur. Diğer ifadelerde ilişki saptanmamıştır (Tablo 7).

Yaşlı ve özürli bireylere bakım hizmeti veren kişilerde zamanla psiko-sosyal sorunların oluştuğu ve giderek büyüdüğü görülmektedir. Bakım elemanlarının teorik ve uygulamalı donanım eksikliğinin yanı sıra başa çıkma, stres, anksiyete ve moral bozukluğu gibi ruhsal sorunları aşabilecek deneyime sahip olmadıkları için çalışma hayatında bir takım sıkıntılarla karşılaştıklarını söylenebilir. Bu elemanların kişisel gelişim, hasta psikolojisi, özürlilik ve yaşlılık hakkında ek bilgilenme ve eğitim programlarıyla desteklenmeleri gerekir. Verilen hizmetler sorumluluk gerektirdiği için çalışma hayatında karşılaşılabilecekleri sorunlara işe başlamadan önce hazır olmaları kendilerine söylenmeli ve bu konuda ruhen hazırlıklı olmaları sağlanmalıdır (Danış ve Genç, 2011).

Tablo 7. Bakıcılık mesleğine ilişkin sorunlara mesleğinde çalışma süresinin etkisi

Bakıcılık mesleğine ilişkin sorunlar	Kareler toplamı	Kareler ortalaması	F	p	Scheffe
Yaşlı bakıcılarının psikolojik destek almaması	1.888	.944	1.683	0.189	
Yaşlı bakıcılarına psikolojik yaptırım olması	0.113	0.057	0.092	0.912	
Yaşlı bakıcılığının toplum tarafından saygın bir iş olarak görülmemesi	1.067	0.534	0.896	0.410	
Yaşlı bakımının görev tanımının yetersiz olması	0.504	0.252	0.404	0.668	
Yaşlı bakıcılarının bakım kararlarına saygı duyulmaması	0.086	0.043	0.091	0.913	
Bakıcılar arasında eğitim farklılığı olması	.388	.194	.457	.634	
Yaşlı bakıcılarının ekipteki diğer kişilerce küçümsenmesi	3.176	1.588	3.470	0.033*	1-3
Yaşlı bakım ekibindeki diğer kişilerden memnun olunmaması	1.146	0.573	1.493	0.228	
Şikâyetlerin ve taleplerin dile getirilememesi	0.287	0.144	0.297	0.743	
Şikâyetlerin yeterince dikkate alınmaması	0.292	0.146	0.271	0.763	
Bakıcılık mesleğini yaptığı için aileden ve çevreden psikolojik baskı uygulanması	1.492	.746	1.750	0.177	

Yaşlı bakıcısının saygıdeğer bir konumda olacak yasal haklarının verilmemesi/az olması	2.728	1.364	2.396	0.094	
--	-------	-------	-------	-------	--

* p<0.05 Sd = 2 1: 3 yıl ve daha kısa süre 2: 3.1-7 yıl 3: 7.1 yıl ve daha uzun süre

Araştırma kapsamına alınan yaşlı bakıcılarının çalışma ortamına ilişkin sorunlara bakıcılık mesleği ile ilgili sağlık sorunu olma durumunun etkisi incelendiğinde; “bakım verilen yaşlı sayısının fazla olması” (t= -4.34, p<0.01), “bakıcı sayısının az olması” (t= -2.75, p<0.01), “iş yükünün çok fazla olması” (t= -3.11, p<0.01), “ulaşımın zor olması/servis olmaması” (t= -4.91, p<0.01), “çalışma süresinin çok fazla olması” (t= -6.39, p<0.01), “güç gerektiren faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde zorlanma” (t= -4.88, p<0.01), “dinlenme aralarının yeterli olmaması” (t= -4.62, p<0.01), yaşlı bakımının bireye özgü olduğunun dikkate alınmaması (t= -4.47, p<0.01), “çalışanların aylık gelir miktarında dengesizlik olması” (t= -2.85, p<0.01), “yaşlı yakınlarının bakıcıya baskı uygulaması” (t= -3.41, p<0.01), “yaşlı yakınlarının kurumun işleyişine yönelik bilgi sahibi olmaması (ziyaret saatleri vb.)” (t= -3.07, p<0.01), “yaşlı yakınlarının sürekli müdahalesi” (t= -2.92, p<0.01), “yöneticilerin meslekle ilgili bilgi yetersizliği” (t= -4.98, p<0.01), “yaşlı bakıcılara yaşlı bakımı görevi dışında işlerin yaptırılması (kurumun getir-götür işleri vb.)”(t= -3.94, p<0.01), “yaşlı bakım ekibindeki iletişim kopukluğu” (t= -2.19, p<0.05), “bakım verenlerin yaşadıkları sorunların dikkate alınmaması/önemsenmemesi” (t= -4.18, p<0.01) ve “kurumda bakıcıya ait odanın olmaması “ (t= -4.18, p<0.01) ifadelerinin tümünde bakıcılık mesleği ile ilgili olarak sağlık sorunu yaşamayan bakıcıların ortalama puanlarının daha yüksek olduğu diğer deyişle bakıcılık mesleği ile ilgili sağlık sorunu olma durumunun etkili olduğu bulunmuştur (Tablo 8). Özkul ve Kalaycı (2018) yaşlı bakıcılarının yaşadığı en önemli sorunlardan birinin uzun çalışma saatleri olduğunu ifade etmektedir. Çalışma süresinin çok fazla olması bizim çalışmamızda da yaşlı bakımcılarının sağlık sorunu olup olmaması ile ilişkili olarak belirlenmiştir.

Tablo 8. Çalışma ortamına ilişkin sorunlara bakıcılık mesleği ile ilgili sağlık sorunu olma durumunun etkisi

Çalışma ortamına ilişkin sorunlar	Var □X□SD	Yok □X□SD	t	p
Bakım verilen yaşlı sayısının fazla olması	1.73□0.64	2.23□0.65	-4.34	0.000**
Bakıcı sayısının az olması	1.63□0.48	1.92□0.67	-2.75	0.007**
İş yükünün çok fazla olması	1.56□0.54	1.90□0.66	-3.11	0.002**
Ulaşımın zor olması/servis olmaması	1.30□0.66	2.03□0.92	-4.91	0.000**
Çalışma süresinin çok fazla olması	1.91□0.89	2.66□0.59	-6.39	0.000**
Güç gerektiren faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde zorlanma	1.47□0.58	1.98□0.60	-4.88	0.000**
Dinlenme aralarının yeterli olmaması	1.82□0.79	2.38□0.65	-4.62	0.000**
Yaşlı bakımının bireye özgü olduğunun dikkate alınmaması	1.84□0.55	2.30□0.61	-4.47	0.000**
Gerektiğinde istenilen malzemeye ulaşamaması	2.30□0.72	2.46□0.65	-1.34	0.180
Çalışanların aylık gelirlerinin yetersiz olması	1.78□0.91	2.00□0.91	-1.38	0.169
Çalışanların aylık gelir miktarında dengesizlik olması	2.30□0.75	2.62□0.61	-2.85	0.005**
Çalışanların aylık gelirinin zamanında ödenmemesi	2.54□0.65	2.35□0.58	1.78	0.076
Yaşlı yakınlarının bakıcıya baskı uygulaması	1.76□0.56	2.08□0.55	-3.41	0.001**
Yaşlının bakıcısına baskı uygulaması	1.86□0.54	2.15□0.51	-3.22	0.002**
Yaşlı yakınlarının kurumun işleyişine yönelik bilgi sahibi olmaması (ziyaret saatleri vb.)	1.56□0.68	1.91□0.64	-3.07	0.002**
Yaşlı yakınlarının sürekli müdahalesi	1.65□0.64	1.99□0.68	-2.92	0.004**
Yöneticilerin katı kurallarının olması	1.89□0.70	2.13□0.73	-1.95	0.052

Yöneticilerin meslekle ilgili bilgi yetersizliği	2.00□0.63	2.54□0.64	-4.98	0.000**
Yaşlı bakıcılarına yaşlı bakımı görevi dışında işlerin yaptırılması (kurumun getir-götür işleri vb.)	2.06□0.77	2.50□0.60	-3.94	0.000**
Yaşlı bakım ekibindeki iletişim kopukluğu	2.23□0.79	2.49□0.61	-2.19	0.029*
Bakım verenlerin yaşadıkları sorunların dikkate alınmaması/önemsenmemesi	1.73□0.61	2.25□0.74	-4.18	0.000**
Kurumda bakıcıya ait odanın olmaması	1.60□0.85	2.06□0.88	-4.18	0.003**

** p<0.01

* p<0.05

Sd = 170

Var N=46

Yok N=126

Araştırma kapsamına alınan yaşlı bakıcılarının bakıcılık mesleğine ilişkin sorunlara bakıcılık mesleği ile ilgili sağlık sorunu olma durumunun etkisi incelendiğinde; “yaşlı bakıcılarının psikolojik destek almaması” (t= -2.00, p<0.05), “yaşlı bakıcılarına psikolojik yaptırım olması” (t= -2.831, p<0.01), “yaşlı bakıcılarının bakım kararlarına saygı duyulmaması” (t= -3.372, p<0.01), “şikâyetlerin ve taleplerin dile getirilememesi” (t= -6.018, p<0.01), “şikâyetlerin yeterince dikkate alınmaması” (t= -5.248, p<0.01), “bakıcılık mesleğini yaptığı için aileden ve çevreden psikolojik baskı uygulanması” (t= -2.004, p<0.01) ve “yaşlı bakıcısının saygıdeğer bir konumda olacak yasal haklarının verilmemesi/az olması” (t= -3.350, p<0.01) ifadelerinde bakıcılık mesleği ile ilgili olarak sağlık sorunu yaşamayan bakıcıların ortalama puanlarının daha yüksek olduğu diğer deyişle bakıcılık mesleği ile ilgili sağlık sorunu olma durumunun etkili olduğu saptanmıştır (Tablo 9).

Tablo 9. Bakıcılık mesleğine ilişkin sorunlara bakıcılık mesleği ile ilgili sağlık sorunu olma durumunun etkisi

Bakıcılık mesleğine ilişkin sorunlar	Var □X□SD	Yok □X□SD	t	p
Yaşlı bakıcılarının psikolojik destek almaması	1.45□0.78	1.71□0.73	-2.00	0.047*
Yaşlı bakıcılarına psikolojik yaptırım olması	1.50□0.65	1.87□0.79	-2.831	0.005**
Yaşlı bakıcılığının toplum tarafından saygın bir iş olarak görülmemesi	1.86□0.68	2.03□0.79	-1.287	0.200
Yaşlı bakımının görev tanımının yetersiz olması	1.82□0.64	2.07□0.82	-1.830	0.069
Yaşlı bakıcılarının bakım kararlarına saygı duyulmaması	1.71□0.65	2.10□0.66	-3.372	0.001**
Bakıcılar arasında eğitim farklılığı olması	1.91□0.66	2.04□0.64	-1.206	0.230
Yaşlı bakıcılarının ekipteki diğer kişilerce küçümsenmesi	2.04□0.81	2.26□0.62	-1.869	0.063
Yaşlı bakım ekibindeki diğer kişilerden memnun olunmaması	1.89□0.60	2.08□0.61	-1.847	0.066
Şikâyetlerin ve taleplerin dile getirilememesi	1.43□0.65	2.08□0.61	-6.018	0.000**
Şikâyetlerin yeterince dikkate alınmaması	1.58□0.71	2.20□0.67	-5.248	0.000**
Bakıcılık mesleğini yaptığı için aileden ve çevreden psikolojik baskı uygulanması	2.34□0.82	2.57□0.57	-2.004	0.047*
Yaşlı bakıcısının saygıdeğer bir konumda olacak yasal haklarının verilmemesi/az olması	1.32□0.66	1.75□0.76	-3.350	0.001**

** p<0.01

* p<0.05

Sd = 170

Var N=46

Yok N=126

Yaşlı bakıcıların yaşadığı sorunlardan biri de iş tanımının net olmaması ile ilgilidir. Yaşlı yakınları bakıcılardan yaşlı bakımının yanında ev içi başka hizmetlerin yapılmasını da isterken, bakıcı bu şartı kabul etmek zorunda kalabilmektedir (Özkul ve Kalaycı, 2018). Bu çalışmada “yaşlı bakımının görev tanımının yetersiz olması” yaşlı bakıcısının bakıcılık mesleği ile ilgili sağlık sorunu olması durumu arasında ilişki saptanmamıştır. Danış ve Genç (2011) yaptıkları araştırma sonucunda bakım elemanlarının karşılaştıkları sorunların azaltılmasında hizmet içi eğitim, sosyal destek ve maddi koşulların iyileştirilmesinin önemli olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Yaşlı bakıcılarının sorunlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi amacı ile planlanan ve yürütülen araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, bakıcıların yarısından fazlası kadın olup, yaklaşık olarak yarıya yakını 35-44 yaş grubunda ve yarısından çoğu evlidir. Bakıcıların yarısından biraz fazlası lise ve dengi okul mezunu olup, önlisans mezunu bakıcılar bulunmaktadır. Yaşlı bakıcılarının büyük çoğunluğunun çalıştığı kurum kamu kurumu olup, büyük çoğunluğunun şirket elemanı olduğu görülmektedir. Benzer şekilde bakıcıların büyük çoğunluğu vardiya usulü çalışmaktadır.

Araştırma kapsamına alınan bakıcıların büyük çoğunluğu bakıcılık mesleği ile ilgili eğitim aldığını ifade etmiştir. Bakıcılığı mesleği ile ilgili eğitim aldığını ifade eden yaşlı bakıcılarının çoğunluğu halk eğitim merkezlerinden kurs ile sertifika almış olup, sağlık meslek lisesi ya da kız meslek lisesi gibi yaşlı bakımına yönelik lise eğitimi alan ve üniversitelerin yaşlı bakımı önlisans mezunu olan bakıcılardır. Bakıcılar bakıcılık mesleği nedeniyle sağlık sorunu yaşadığını ifade etmiştir. Bakıcılık mesleği nedeniyle sağlık sorunu yaşadığını ifade eden bakıcıların bel fitiği, eklem ağrısı ve psikolojik yıpranma yaşadıkları belirlenmiştir.

Araştırma kapsamına alınan kurumlarda çalışan yaşlı bakıcılarının sorunlarından çalışma ortamına ilişkin sorunlara yaş durumunun etkisi incelendiğinde “bakım verilen yaşlı sayısının fazla olması” ifadesinde 34 yaşında ve daha genç yaştaki bakıcılarla 45 yaşında ve daha büyük yaştaki bakıcılar arasında ilişki olduğu, bakıcının yaşı ilerledikçe bakım verilen yaşlı sayısının sorun olarak görüldüğü belirlenmiştir. Bakıcılık mesleğine ilişkin sorunlar ile bakıcının yaşı arasında ilişki saptanmamıştır.

Araştırma kapsamına alınan yaşlı bakıcılarının çalışma ortamına ilişkin sorunlara eğitim durumunun etkisinin olmadığı saptanmıştır. Yaşlı bakıcılarının bakıcılık mesleğine ilişkin sorunlara eğitim durumunun etkisi incelendiğinde “şikâyetlerin ve taleplerin dile getirilememesi” ifadesinde eğitim durumu ilkökul ve daha az olan bakıcılarla ortaokul mezunu bakıcılar arasında ve ilkökul ve daha az olan bakıcılarla lise ve dengi okul mezunu bakıcılar arasında ilişki olduğu bulunmuştur.

Çalışma ortamına ilişkin sorunlara bakım verilen yaşlı sayısının etkisi incelendiğinde; bakım verilen yaşlı sayısının fazla olması, ulaşımın zor olması/servis olmaması, yaşlı yakınlarının kurumun işleyişine yönelik bilgi sahibi olmaması (ziyaret saatleri vb.), yaşlı yakınlarının sürekli müdahalesi, yöneticilerin katı kurallarının olması, yaşlı bakıcılarına yaşlı bakımı görevi dışında işlerin yaptırılması (kurumun getir-götür işleri vb.), yaşlı bakım ekibindeki iletişim kopukluğu ve kurumda bakıcıya ait odanın olmamasında hem bakım verilen yaşlı sayısı 25 ve daha az olan bakıcılarla 51 ve daha çok olan bakıcılar arasında, hem de bakım verilen yaşlı sayısı 26-50 arasında bakıcılar ile 51 ve daha çok olan bakıcılar arasında ilişki olduğu bulunmuştur. Bakıcılık mesleğine ilişkin sorunlara bakım verilen yaşlı sayısının etkisi incelendiğinde; yaşlı bakıcılarının psikolojik destek almaması, şikâyetlerin ve taleplerin dile getirilememesi ve şikâyetlerin yeterince dikkate alınmamasında bakım verilen yaşlı sayısı 25 ve daha az olan bakıcılarla 51 ve daha çok olan bakıcılar arasında ilişki olduğu saptanmıştır.

Araştırma kapsamına alınan yaşlı bakıcılarının çalışma ortamına ilişkin sorunlara mesleğinde çalışma süresinin etkisi incelendiğinde; bakıcı sayısının az olması, ulaşımın zor olması/servis olmaması, güç gerektiren faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde zorlanma ve çalışanların aylık gelirinin zamanında ödenmemesinde mesleğinde çalışma süresi 3 yıl ve daha kısa süre olan bakıcılarla 7.1 yıl ve daha uzun süre olan bakıcılar arasında ilişki olduğu bulunmuştur. Bakıcılık mesleğine ilişkin sorunlara mesleğinde çalışma süresinin etkisi incelendiğinde; yaşlı bakıcılarının ekipteki diğer kişilerce küçümsenmesinde mesleğinde çalışma süresi 3 yıl ve daha kısa süre olan bakıcılarla 7.1 yıl ve daha uzun süre olan bakıcılar arasında ilişki olduğu saptanmıştır. Araştırma kapsamına alınan yaşlı bakıcılarının çalışma ortamına ilişkin sorunlarına ve bakıcılık mesleğine ilişkin sorunlarına bakıcılık mesleği ile ilgili sağlık sorunu olma durumunun etkisi incelendiğinde; hemen hemen ifadelerinin tümünde bakıcılık mesleği ile ilgili olarak sağlık sorunu yaşamayan bakıcıların ortalama puanlarının daha yüksek olduğu diğer deyişle bakıcılık mesleği ile ilgili sağlık sorunu olma durumunun ilişkili olduğu bulunmuştur.

Yaşlı bakımı toplumumuzda duyulan ihtiyacı giderek artan bir meslektir. Ancak çalışma koşulları ve bakıcılık mesleği ile ilgili çok çeşitli sorunlar yaşanmaktadır. Yaşlı bakıcılığı oldukça zor ve meşakkatli bir meslektir. Kurumlarda görev yapan yaşlı bakıcılarının çalışma koşullarının düzenlenmesi gerekmektedir. Yaşlı bakıcılarının bakım iş yükleri çok fazladır, bu konuda mutlaka önlem alınması çalışan bakıcı sayısı artırılmalıdır. Çalışma saatlerinin bakımının ev ve aile yaşamı ile sosyal yaşamını zorlaştırmadan düzenlenmesi gerekmektedir. Yapılan işe karşı alınan ücret oldukça düşüktür. Yaşlı bakım ücretlerinde düzenleme yapılması gerekmektedir. Kurumlarda görev yapan yaşlı bakıcılarının çalışma koşullarının iyileştirilmesi, bakıcıların hizmet içi eğitimlerinin sürdürülmesi ve bakıcılık mesleğinin öneminin medyada ele alınarak toplumun bilinçlendirilmesi yaşlı bakıcılarının sorunlarının azaltılmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Akdemir, N. (2003). Yaşlılık ve sorunları. İç Hastalıkları ve Hemşirelik Bakımı. (Nuran Akdemir, Leman Birol). Vehbi Koç Vakfı SANERC. Yayın No:2. İstanbul. S.165-189.
- Arpacı, F. (2009). Yaşlıya bakan kadınların bakım yüklerinin incelenmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*. 1, 61-72.
- Arpacı, F. (2017). Yaşlı bakımına ilişkin temel kavramlar. *Yaşlı Bakımının Temel İlkeleri*. Ankara: Ankara Nobel Tıp Kitapevleri.
- Danış, M.Z. & Genç, Y. (2011). Kurumsal bakım elemanlarının genel özellikleri ve yaşadıkları sorunlar. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*. 2, 170-183.
- Berk, L. E. (2007). *Development through the lifespan*. Fourth Edition. Boston: Allyn and Bacon.
- Fadiloğlu, Ç. (2013). Yaşlılıkta evde bakım.. Ç. Fadiloğlu, G. Ertem, F. Ş. Aykar (Ed.). *Evde sağlık ve bakım* içinde Ankara: Göktuğ Yayıncılık.
- Fuerst, E.V., Wolff, L. & Weitzel, M. (1979). Hemşireliğin temel ilkeleri (R. Avery, S. Bezmez, M. Yaylalı). İkinci Baskı. Vehbi Koç Vakfı Yayınları. Yayın No: 2. İstanbul.
- Özkul, M. & Kalaycı, I. (2018). Enformel bir iş ve istihdam alanı olarak yaşlı bakıcılığı: Yaşlı yakınları ile bakıcı ilişkilerinde yaşanan sorunlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 9(20), 1-27.

Extended Abstract

Caregiving services for the elderly is becoming more and more demanded as the population ages and the structure of the family changes. It is of great importance that such services are provided by professionals, namely the caregivers for the elderly, and elderly care organizations. This study has been planned to investigate the opinions of the caregivers for the elderly about their problems. The sample of the study consisted of 172 caregivers for the elderly working in Ankara, voluntary to participate in the study. The participants' distributions were as such: Ankara Seyranbağları Elderly Care Home and Rehabilitation Center (27.9%), Ankara Elmadağ Elderly Care Home and Rehabilitation Center (17.4%), Ankara Ümitköy Elderly Care Home and Rehabilitation Center (15.7%), Ankara 75.Yıl Elderly Care Home and Rehabilitation Center (11.0%), Ankara Gıcık Elderly Care Home and Rehabilitation Center (10.5%), Ankara Kızılcahamam Elderly Care Home and Rehabilitation Center (7.6%), Çubuk Abidin Yılmaz Elderly Care Home and Rehabilitation Center (7.6%) and Yeni Ankara Elderly Care Home and Rehabilitation Center (2.3%). The data for the study were collected through a questionnaire form. More than half (68.6%) of the caregivers were female, 45.3% of whom were between 35-44 years of age, 54.6% had high school or equivalent diplomas, and 10.5% were associate's degree graduates. A vast majority (91.3%) of the caregivers worked on shifts. The tenures of the caregivers were 26.6 % (3 years or less), 32.6 % (3.1-7 years), 40.8% (7.1 and more). Most of the caregivers having received education and training about elderly caregiving (88.6%) stated that they got certificates from public education centers; 7.8 % received education and training about elderly caregiving at a high school (vocational school or all-girls' high school); 3.6% explained that they were associate's degree graduates with education and training about elderly caregiving. Among the problems of the caregivers participating in the study, a correlation was found for the statement that "the number of the elderly provided with care is high" ($F=3,090$, $p<0.05$) between those at the age of 34 and below and those at 45 and above and it was seen that as the caregiver get older, they start to consider the number of the elderly as a problem. There was no relationship between the

age of the caregiver and the problems they encounter during their professional practice. The effect of the number of the elderly provided with care on the problems of the caregivers was explored. For the statements “the number of the elderly provided with care is high,” “directors have strict rules,” and “the caregivers are made to do things other than giving care for the elderly,” there was a relationship between the caregivers with 25 and fewer elderly people and those with 51 and more elderly people. Moreover, a relationship was found between the caregivers with 25 and 50 elderly people and those with 51 and more elderly people for the same statements. The analysis on the effect of tenure on the problems regarding working environment of the caregivers indicated a relationship between the caregivers with 3 years or less tenure and those with 7.1 years or more tenure for the statements “the number of caregivers is inadequate” and “monthly payments are not made on time”. As for the effect of tenure on the problems regarding caregiving as a profession, a relationship was observed between caregivers with 3 years or less tenure and those with 7.1 years or more tenure for the statement “the caregivers for the elderly are underestimated by others in the group”. The effect of having health problems related to caregiving profession on the problems of working environment of the caregivers for the elderly was investigated as well. For the statements “the number of the elderly provided with care is high”, “workload is very heavy”, “working hours are very long”, “rest breaks are not enough”, “caregiving for the elderly is not considered as something individual”, “there is income disparity among the salaries of the employees”, the mean score of the caregivers with no health problems related to caregiving profession was seen to be higher. In other words, the status of having health problems related to caregiving profession was found to be effective. The effect of having health problems related to caregiving profession on the problems of the profession of caregiver for the elderly was also examined in the study. Caregivers with no health problems related to caregiving profession were seen to have higher mean scores for the statements “caregivers for the elderly do not receive psychological support”, “caregivers for the elderly are under psychological pressure”, “caregiving decisions of caregivers for the elderly are not respected”, “complaints and requests cannot be expressed”, “complaints are not adequately taken into consideration”, “caregivers for the elderly are under psychological pressure of family and friends because of their profession”, and “caregivers for the elderly are not (adequately) provided with legal rights to have a respected status”. As a result, it is recommended that the working conditions of the caregivers working for various organizations should be improved, that they should be provided with continuous in-service training, and that public awareness should be raised by highlighting the significance of the caregiving as a profession in the media, all of which will contribute to reducing the problems the caregivers encounter during their professional practice.